

ՀՀ բնապահպանության
նախարարություն

ՍԵՎԱՆԱ ԼՃԻ ԳԵՏԱՎԱԶԱՆԻ ԶՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԽՈՑԵԼԻՈՒԹՅՈՒՆԸ ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ՆԵՐՔՈ

Բենյամին Զաքարյան

Կլիմայի փոփոխության փորձագետ

4 մայիսի, 2011թ.
Գալատ

ՄԱԶԾ/ԳԷՖ/00035196 “Կլիմայի փոփոխության մասին ՄԱԿ-ի շրջանակային կոնվենցիայի ներքո Հայաստանի երկրորդ ազգային հաղորդագրության պատրաստման համար նպաստավոր պայմանների ստեղծում”

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

- ❑ Գնահատման մոտեցումը,
- ❑ Ջրային ռեսուրսների գնահատումը մինչև 2006թ.
- ❑ Խոցելիության գնահատում,
- ❑ Դժվարությունները,
- ❑ Վերջին շրջանի զարգացումները,
- ❑ Թերությունները,
- ❑ Առաջարկություններ երրորդ ազգային հաղորդագրության համար

ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՄՈՏԵՑՈՒՄԸ

□ Մեթոդ

- Աշխարհագրական տեղեկատվական համակարգ
- Վիճկագրական-ռեգրեսիոն մոդել

□ Վերլուծության չափանիշ

- Գետային հոսքի տարեկան բազմամայա միջին ելքերը և ձյան տեսքով տեղումները, Սևանա լճի մակարդակը և ջրային հաշվեկշիռը

□ Ժամանակահատված

- Բազային՝ 1961-1990թթ.
- Գնահատում՝ 1991-2006թթ.
- Կանխատեսվող՝ 2030թ., 2070թ., 2100թ.

□ Կանխատեսում

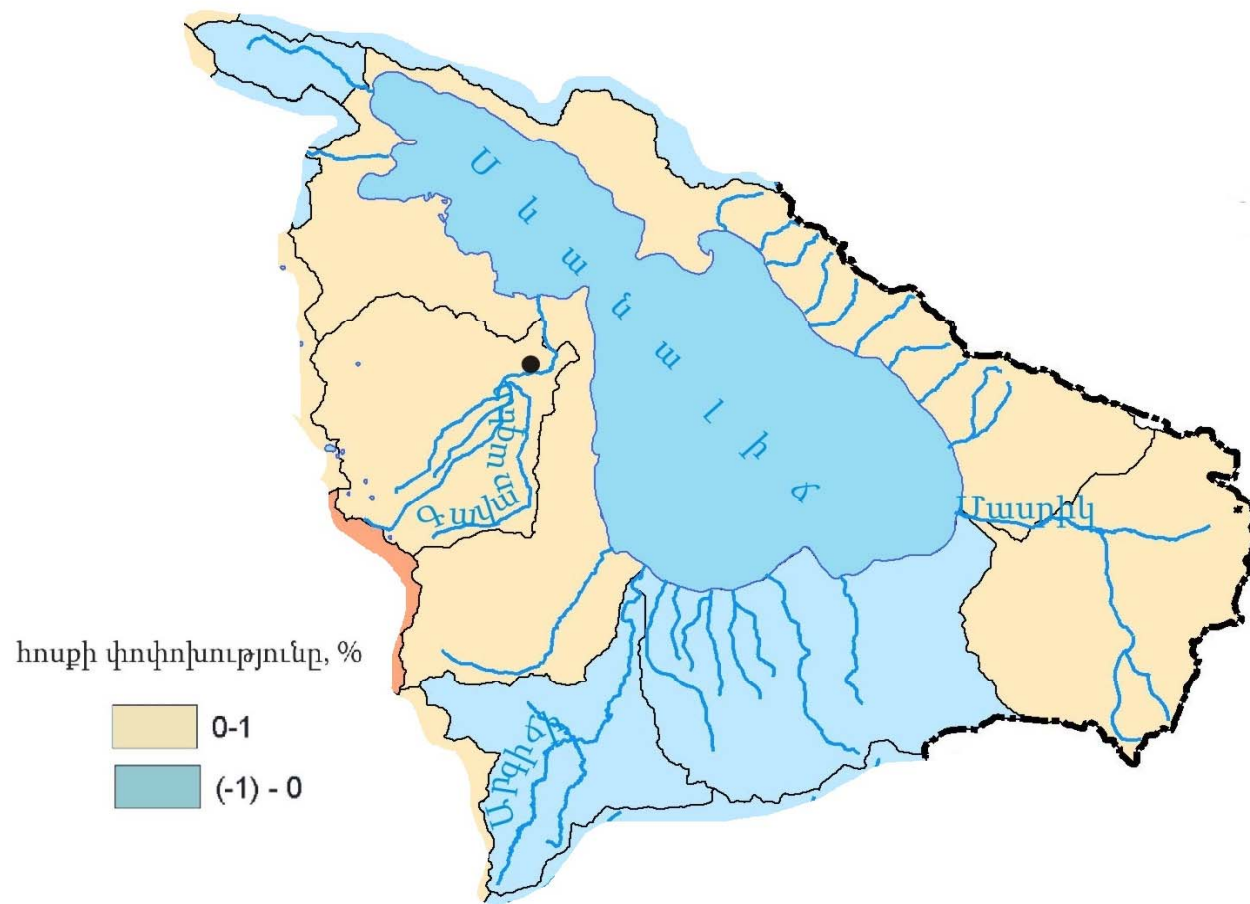
- HAD_CM3 մոդելի PRECIS տեղայնացման A2 սցենար

Գնահատում մինչև 2006թ.

1991-2006թթ. ժամանակահատվածում Սևանա լճի գետավազանում բազիսի նկատմամբ (1961-90թթ.)

- մթնոլորտային տեղումները (1961-90թթ.) աճել են 4.5%-ով,
- Օդի ջերմաստիճանը աճել է 0.16C^o-ով,
- Գետային հոսքը փոփոխվել է տարբեր կերպ, մասնավորապես
 - Չկնագետի և Արգիճիից-Մասրիկ ընկած գետերի հոսքը քիչ նվազման միտում է ունեցել,
 - Գավառագետում և լճի արևելյան մասի գետերում՝ գրանցվել է աճի միտում:

Գետային հոսքի փոփոխությունը 1991-2006թթ.

Գնահատում մինչև 2006թ.

- Չյան տեսքով տեղումները 1991-2006թթ. ժամանակահատվածում բազիսի նկատմամբ նույնպես փոփոխվել են տարբեր կերպ.
 - Չկնագետի և Արգիճիից-Մասրիկ ընկած գետտավազաններում նվազել է մոտ 20մմ-ով,
 - Գավառագետի և լճի արևելյան մասի գետտավազաններում աճել է մոտ 12մմ-ով:

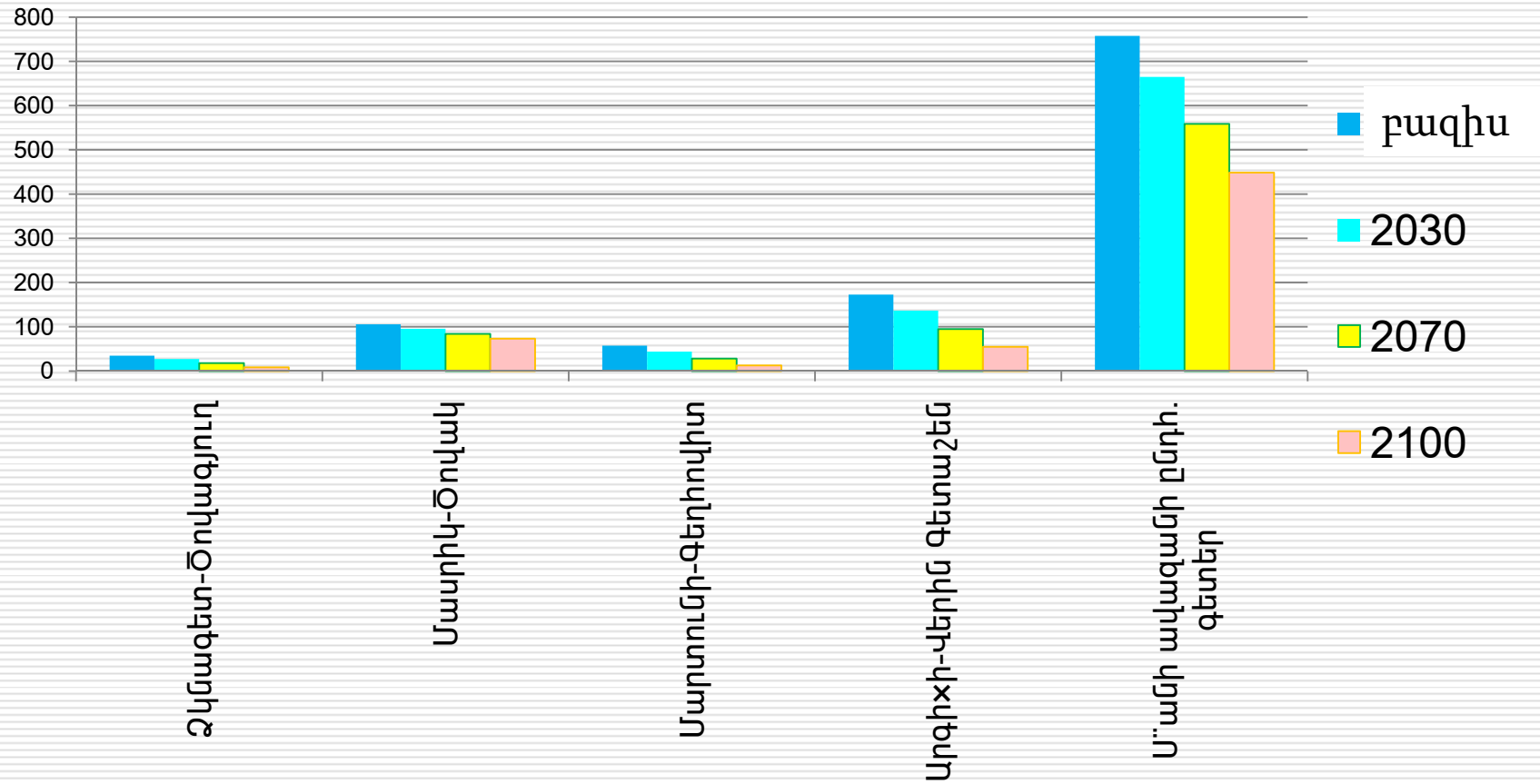
Ջրային ռեսուրսների փոփոխության կանխատեսում

- Մթնոլորտի շրջապտույտի տարածաշրջանային PRESIS մոդելի օգնությամբ Հայպետհիդրոմետի կողմից կատարվել են ինչպես Սևանա լճի գետավազանի, այնպես էլ ՀՀ տարբեր շրջանների օդի ջերմաստիճանի ու մթնոլորտային տեղումների տարեկան շեղումների գնահատականներ 2030, 2070 և 2100թթ. համար:
- Սևանա լճի ավազանում կանխատեսվում է.
 - օդի ջերմաստիճանը աճ՝

2030թ.	1.5C°
2070թ.	3.3C°
2100թ.	5.1C°
 - Տեղումների նվազում՝

2030թ.	-1.7%
2070թ.	-2.7%
2100թ.	- 4.8%

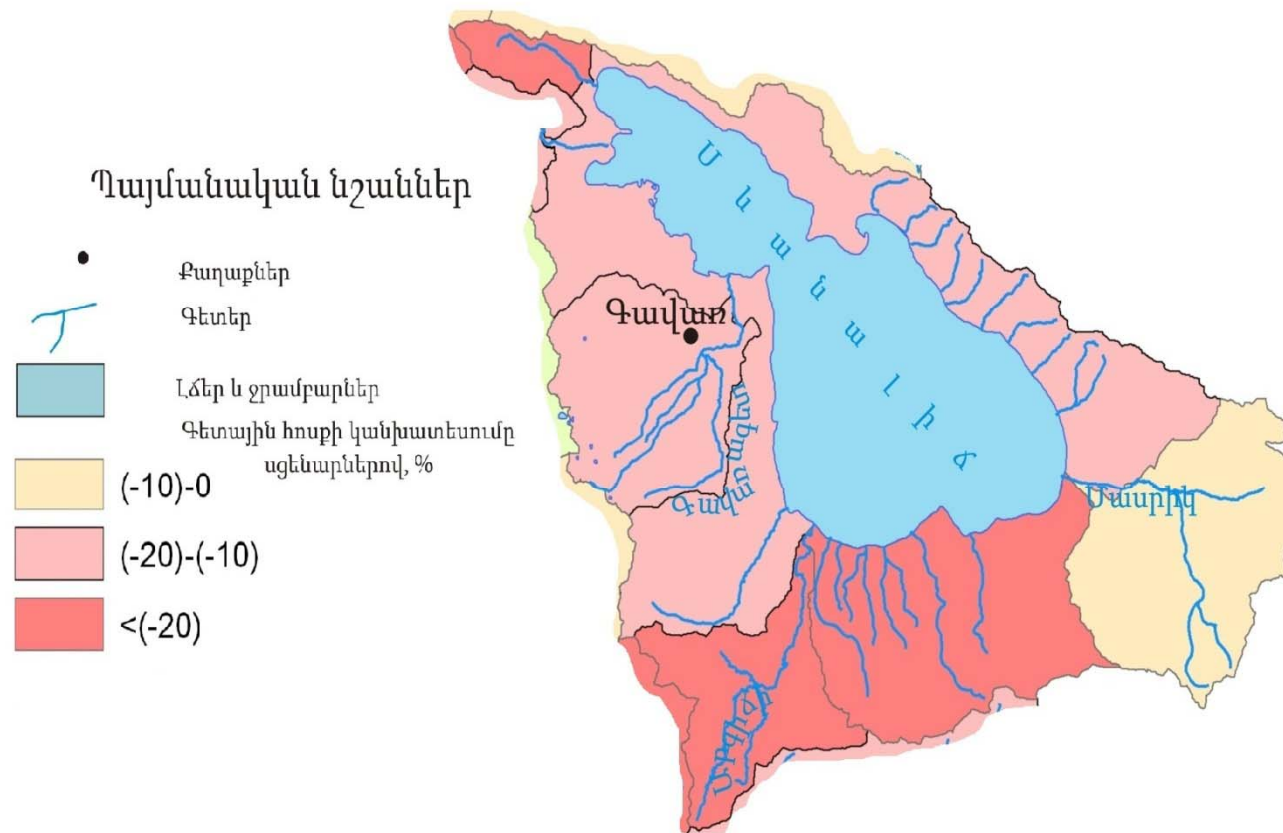
Ջրային ռեսուրսների փոփոխության կանխատեսումը Սևանա լճի ջրավազանում, մլն .մ³

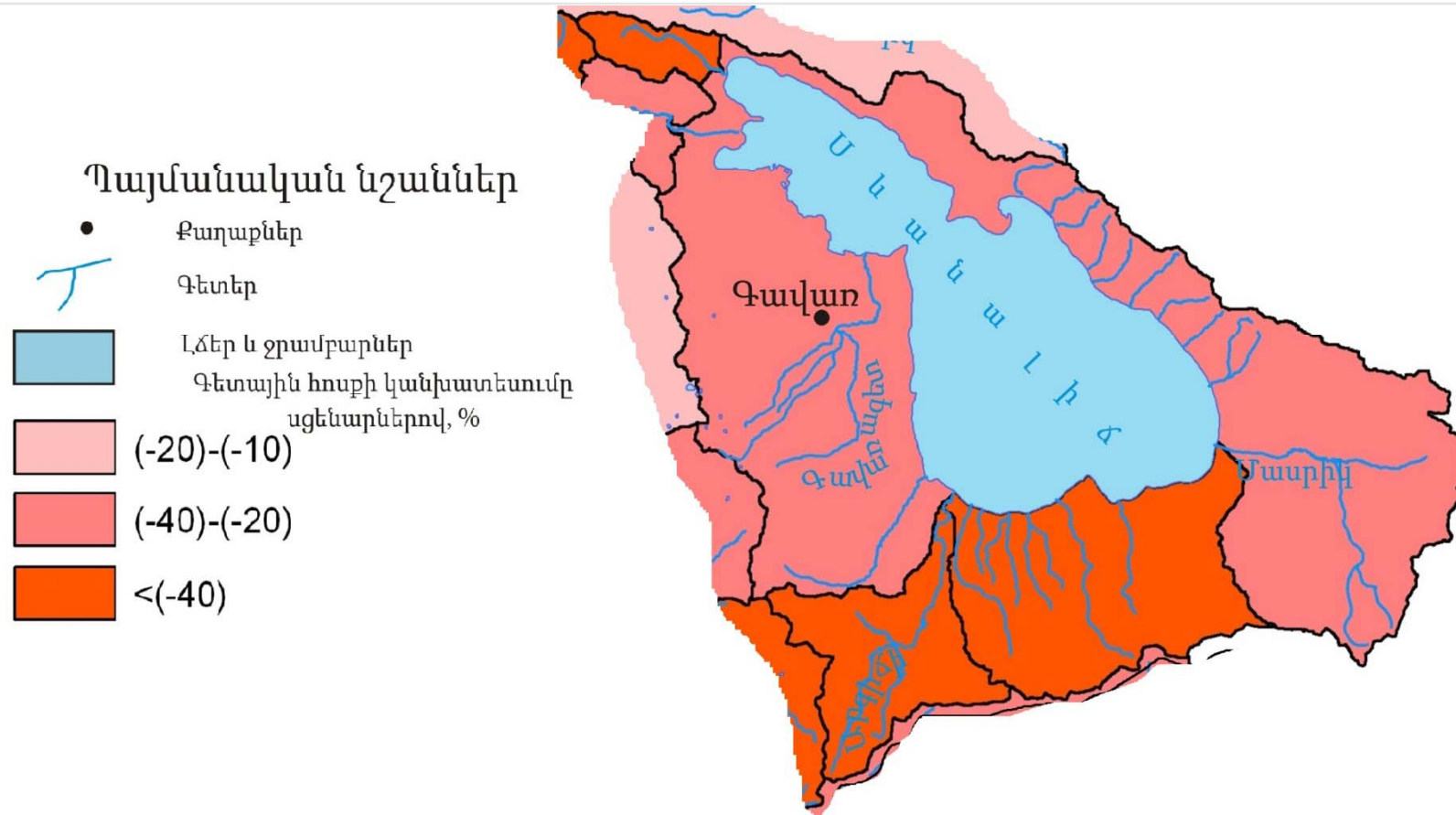
Ջրային ռեսուրսների փոփոխության կանխատեսում, (% նվազում)

	Գետեր	2030թ.	2070թ.	2100թ.
1	Չկնազետ	22	48	75
2	Մասրիկ	10	20	31
3	Մարտունի	24	51	78
4	Արգիճի	21	45	68
5	Սևանի ընդ. գետեր	12	26	41

Գետային հոսքի փոփոխությունը մինչև 2030թ.

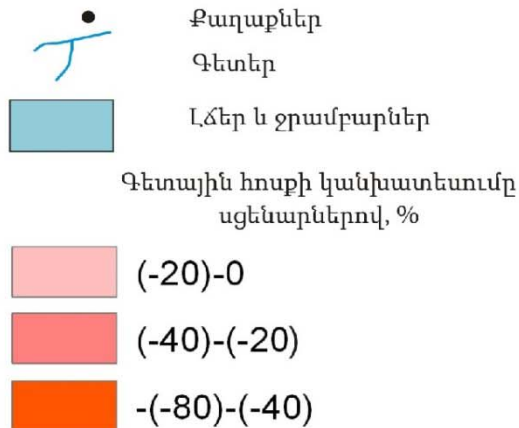

Գետային հոսքի փոփոխությունը մինչև 2070թ.

Գետային հոսքի փոփոխությունը մինչև 2100թ.

Պայմանական նշաններ

Սևանա լճի ջրային հաշվեկշռի փոփոխությունը, մլն.մ³

Կլիմայի փոփոխության սցենարներ	Տեղումներ		Գոլորշիացում		Մակերևութային հոսք	
	մլն. մ ³	մմ	մլն. մ ³	մմ	մլն. մ ³	մմ
2030թթ. (օդի ջերմաստիճանը t աճում է 1.5°C, տեղումները P նվազում են 1.7%)						
Բազիսը 1961 - 1990թթ.	457	365	1076	860	797	637
$t + 1.5^{\circ}\text{C}$; $P - 1.7\%$	449	359	1158	926	699	559
Փոփոխությունը Բազիսից, %		- 1.64		+ 7.67		- 12.3
2070թթ. (օդի ջերմաստիճանը t աճում է 3.3°C, տեղումները P նվազում են 2.6%)						
$t + 3.3^{\circ}\text{C}$; $P - 2.6\%$	445	356	1192	953	587	468
Փոփոխությունը բազիսից, %		- 2.47		+ 10.8		- 26.3
2100թթ. (օդի ջերմաստիճանը t աճում է 5.1°C, տեղումները P նվազում են 4.6%)						
$t + 5.1^{\circ}\text{C}$; $P - 4.6\%$	436	349	1268	1014	472	377
Փոփոխությունը բազիսից, %		- 4.38		+ 17.9		- 40.8

Սևանա լճի ջրային հաշվեկշռի փոփոխությունը, մլն.մ³

- Սևանա լճի ջրային հաշվեկշռի տարրերի փոփոխությունն ըստ սցենարների ցույց են տալիս, որ մինչև 2100թ
 - -Գետային հոսքը կպակասի մոտ 40%-ով` 325 մլն. մ³-ով (797 մլն. մ³-ից կդառնա 472 մլն. մ³),
 - -Գոլորշացումը կավելանա 17-18%-ով` 192 մլն. մ³ով (1076 մլն. մ³-ից կդառնա 1268 մլն. մ³),
 - -Տեղումները կպակասի մոտ 4-5 %-ով` 21 մլն. մ³-ով (457 մլն. մ³-ից կդառնա 436 մլն. մ³):

ՎԵՐՋԻՆ ՇՐՋԱՆԻ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

- “Զրավագանային կառավարման մոդելային պլանի բովանդակությանը հավանություն տալու մասին” ՀՀ կառավարության 2011թ. փետրվարի 3-ի նիստի արձանագրություն No 4 (կլիմայի փոփոխությունը ներառվել է որպես կառավարման պլանի առանցքային բաղադրիչ)
- “Կախված տեղանքի առանձնահատկություններից յուրաքանչյուր ջրավազանային կառավարման տարածքի ջրի որակի ապահովման նորմերը սահմանելու մասին” ՀՀ կառավարության 2011թ. հունվարի 27-ի No 27 որոշում,
- “Զրավագանային կառավարման մարմինների ինստիտուցիոնալ բարեփոխումների ծրագրի սահմանման մասին” ՀՀ կառավարության 2010թ. ապրիլի 1-ի No 340-Ն որոշում,
- Սևան-Հրազդան ՉՏԿԲ-ն Սևան և Հրազդան ՉՏԿԲ-երի վերափոխելու ՀՀ կառավարության որոշում

ԽՈՉԸՆԴՈՏՆԵՐԸ ԿՓ ԵԱՀ-Ի ՊԱՏՐԱՍՏՄԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿ

- ❑ Ջրային ռեսուրսների գնահատման վստահելի մոդելների բացակայությունը
- ❑ Ջրային պետական կադաստրում ջրային ռեսուրսների տվյալների ոչ ամբողջական բազաներ
- ❑ Փաստացի հոսքը բնականի բերելու ժամանակակից մեթոդների բացակայություն
- ❑ Մակերևութային ջրերի ռեժիմը, ջրային և ջրատնտեսական հաշվեկշիռները, ինչպես նաև հեղեղումների և վարարումների գնահատումը հիմնվում են հին տվյալների վրա
- ❑ Ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների մոնիտորինգի տվյալների բացակայությունը

ԿՓ ԵԱՀ-Ի ԲԱՑԹՈՂՈՒՄՆԵՐԸ

- ❑ Կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը ջրային ռեսուրսների վրա փաստացի ուսումնասիրված չեն,
- ❑ Սևանա լճի էկոհամակարգի վերականգնման ծրագրում կլիմայի փոփոխության բաղադրիչը հաշվի չի առնվում

ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ / ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- *Գնահատման համար միայն մեկ մոդելի օգտագործում*
 - Այլընտրանքային մոտեցման կիրառում
- *Փաստացի հոսքը բնականի բերելու հին մեթոդները*
 - Ժամանակակից մեթոդների կիրառում
- *Ջրային ռեսուրսների խոցելիությունը գնահատվում է միայն քանակի առումով*
 - Որակի խոցելիության գնահատում (ԹԿՊ₅, ջերմաստիճան)
- *Հոսքի ձևավորման այլ բնութագրիչների անտեսում*
 - Գնահատել ձյան ծածկի և ձնհալի փոփոխությունները
- *Ստորերկրյա ջրերի բաղադրիչի անտեսում*
 - ԿՓ ներքո ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների փոփոխության գնահատում
- *Գնահատման սահմանափակում գետային հոսքով և Սևանա լճով*
 - Ներկայացուցչական, փոքր լեռնային լճերի խոցելիության գնահատում

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՐՐՈՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

- ❑ Վերազնահատել ջրային ռեսուրսների խոցելիությունը ԿՓ ներքո՝ օգտագործելով ESHAM5, GFDL, GISS ER և Had_CM3 գլոբալ մոդելները,
- ❑ Վերազնահատել Սևանա լճի ջրային հաշվեկշիռը՝ ներառելով նաև ֆիզիկա-քիմիական որակի կանխատեսվող փոփոխությունները,
- ❑ Ուսումնասիրել ձյան ծածկույթում ջրի պաշարը և կանխատեսել դրա փոփոխությունը ԿՓ համատեքստում,
- ❑ Գնահատել ԿՓ ազդեցությունը փոքր լեռնային լճերի վրա,
- ❑ Գնահատել Էկոհամակարգերի խոցելիությունը

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՐՐՈՐԴ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՐ

- ❑ Կիրառել փաստացի հոսքը բնականին բերելու ժամանակակից մեթոդներ պիլոտային գետավազանի համար, այդ նույն ավազանի համար սահմանել էկոլոգիական թողք և կանխատեսել դրա փոփոխությունը ԿՓ համատեքստում,
- ❑ Ի լրումն վիճակագրական-ռեգրեսիոն մոդելի, օգտագործել WEAP մոդելը՝ գնահատման ճշտությունը բարելավելու նպատակով,
- ❑ Գնահատել ջրային ռեսուրսների որակի փոփոխությունները ԿՓ ներքո,
- ❑ Վերսկսել ստորերկրյա ջրային ռեսուրսների մոնիտորինգն այնպիսի դիտակետերում, որոնք զերծ են մարդածին ազդեցությունից, ինչը հնարավորություն կտա գնահատել ԿՓ ազդեցությունը